

Bachtrack.com – rozhovor s Jiřím Nekvasilem; ptá se Gianmarco Segato

---

1. *Braniboři v Čechách* (1863) z roku 2014

Jak se Smetanova první opera přesně odlišuje od ostatních pokusů o vytvoření české školy klasické hudby?

V prvé řadě je to výjimečnou skladatelskou osobností Bedřicha Smetany. Svou první operu začíná komponovat až v 37 letech. Do té doby má za sebou poměrně rozsáhlé klavírní dílo, velkou symfonii, dvě symfonické básně a mistrovskou komorní kompozici, Trio g – mol! A zkušenost z působení ve Švédsku. Ke komponování své první opery přistupuje jako k jasnému konceptu. Dílo zadává do soutěže vypsanou hrabětem Janem Harrachem 20. února 1861. Jejím cíle je podnítit vznik operního díla „jež by smělo nazývat se v pravdě národním“. Tedy typu opery, který dosud chybí.

Ve stručnosti je důležité připomenout i politické a společenské pozadí té doby v Čechách, které jsou součástí Rakouské monarchie, doby, ve které toto dílo vzniká. V roce 1859 skončilo desetileté období vlády rakouského ministra vnitra Alexandra Bacha. Období nazývané jako „bachovský absolutismus“. V reakci na revoluční dění roku 1848, nastupuje desetileté období potlačování občanských a národnostních svobod. Je to čas policejních represí, věznění oponentů a celkového umrtvení společenského života. Konec „bachovského absolutismu“ je možno pokládat také jako definitivní uzavření procesu českého národního obrození, započatého v poslední třetině 18. století. Nyní může definitivně hovořit o moderním českém národě. Smetana, který se do Prahy definitivně ze Švédska vrací v květnu 1861, přichází do zcela jiného ovzduší, než jaké zde panovalo v roce 1857, v roce jeho odchodu do Švédska. Opět se oživuje idea postavení Národního divadla, jako základního „monumentu“ české kultury. Vzhledem k aktuálnímu nedostatku peněz na stavbu velké reprezentativní budovy, je rozhodnuto o výstavbě zatím menšího, Prozatímního divadla na jižní části pozemku určeného ke stavbě Národního divadla. Pozemek byl zakoupen již v roce 1852. Prozatímní divadlo bylo otevřeno 18. listopadu 1862 a znamenalo zde počátek budování stálých českých souborů opery a činohry a pravidelného divadelního provozu v českém jazyce. A Smetana zkomponuje dílo, historické operní plátno na libreto zpracovávající jednu z nelehkých kapitol českých dějin. Píše „národní operu“ s jednoznačnou ambicí, vstoupit tímto dílem do aktuálního evropského operního kontextu. A vzniká jednoznačné, umělecké sebevědomé gesto, kde jeho síla převažuje nad dílčími dramaturgickými nedostatky, které můžeme ve fascinujícím celku nalézt. Je to dílo naprosto zralé, české svým tématem, hudebně originální, světové svou suverenitou s jako se zařazuje po bok aktuálního evropského dění! A to je to co budou mnozí Smetanovi odpůrci v Čechách

vytýkat od této skladateli chvíle až do konce jeho života. Že je příliš kosmopolitní, odrodilý, nenárodní.

Jaké stylistické prvky lze v *Braniborech* vidět a které jsou důležité v pozdějších Smetanových operních dílech?

Operní dílo Bedřicha Smetany jako celek je pozoruhodný umělecko-estetický dramaturgický koncept. Každá jeho opera je naprosto jiná! V každé své opeře jako by skladatel zkoumal výrazové a dramaturgické a estetické možnosti, cesty které se nabízejí pro moderní českou operu. Jako by tím ukazoval a svým současníkům a následovníkům obrazně „otevřel dveře“ dramaturgických žánrových a estetických možností a výzev pro českou operu.

Smetanův hudební jazyk pochopitelně poznáme, i když za těch téměř 20 let, které uplynuly mezi zkomponování jeho první opery až k poslední Čertově stěně se pochopitelně dále vyvíjí. A samozřejmě vychází z žánrových i dramatických potřeb konkrétní opery. Navíc své tři poslední dokončené opery komponoval Smetana stížen naprostou hluchotou (od října roku 1874). Zároveň v poslední opeře Čertova stěna z roku 1882 nacházíme například pozoruhodné harmonické postupy poukazující až k hudbě následujícího 20. století. Smetana v *Braniborech* v Čechách ukázal schopnost vytvořit silné dramatické sborové scény, prokomponované ansámby, z dramatické situace vycházející árie. Skladatel zde ukázal silný cit pro jeviště a hudební drama. To vše nacházíme i v dílech následujících, ale vždy slouží v jiných souvislostech záměru tohoto či oho následujícího díla. Již ve své první opeře Smetana jednoznačně prokázal že ovládá řemeslo operní kompozice a dokáže jej naplnit originálním hudebním výrazem a zároveň silnou dramatickou působivostí.

Jelikož děj opery vychází ze složitého příběhu o události z českých dějin, jak jsou *Braniboři* prezentováni dnešnímu publiku?

Braniboři jsou energické suverénní tvůrčí skladatelovo gesto! Tato opera je velké historické historické operní plátno. Vyřazuje zde skladatelova potřeba vyrovnat se meyerbeerovskou velkou francouzskou operou, vlasteneckým étosem některých ranných Verdiho oper, ale samozřejmě nemůžeme popřít i inspirací konceptem prokomponovaného hudebního dramatu Richarda Wagnera. A velká Smetanova ambice a chuť dokázat že česká opera je toho schopna. Je to dílo, které ve své době neslo i velké politikum. A to politikum fungovalo i v Českém prostředí průběhu 20. století. Okupace Českých zemí cizími vojsky (navíc z německými). Opera se nesměla hrát za nacistické okupace v letech 1939–1945, do jiných souvislostí se dostala po sovětské invazi 21. srpna 1968 a během následujících 21 let sovětské vojenské okupace. Opera se sice hrát směla, ale obavy z nežádoucích reakcí, které mohla

vyvolat hned první věta opery „Já ale pravím, nelze déle zde trpěti cizácké sbory!“ (myšleno cizí vojska) a pochopitelně velkého ohlasu se vždy dostalo působivému sboru vzbouřené pražské chudiny „Uhodila naše hodina! “. Ten také má svou autonomní sílu v dějinných časech pro Česko pohnutých či zlomových.

Když jsme v roce 2016 se scénografem Petrem Matáskem připravovali režijně – scénografický koncept pro naši inscenaci, která se vrací na naše jeviště obnoveném nastudování v roce 2024, stanovili jsme si, že se nebudeme popírat rozměr velkého historického plátna viděného očima začátku 21. století. Navíc toto velké historické plátno vytváříme na poměrně malém jevišti, kterým disponuje náš operní dům. Konec konců světová premiéra Braniborů v Čechách se odehrála v roce 1866 v Prozatímním divadle, které disponovalo ještě daleko menším jeviště, než je to naše a jeho scénické možnosti byly velmi omezené. Malé jeviště pochopitelně pro velkou operu vyžaduje jiný druh stylizace a scénické metaforičnosti. Někdy i jinou divadelní logiku řešení některých dramatických situací díla. Základním prvkem scénografie naší inscenace je scénická malba. Malba krajiny. Na jednu stranu odkazujeme na malířskou dekoraci 19. století. Malba zde však svou stylizací jde ještě dál. Obraz české kopcovité krajiny je tlumočen tvaroslovím ležících siluet ženských aktů. Krajina, krásná žena, okouzující svou krásou, nabízí bezpečí domova, přívětivé spočinutí ve svém náručí. Ale v příběhu opery též krajina devastovaná, pleněná a pustošená. Malba zde však nevytváří jednotlivou divadelní iluzi, ale je dále fragmentována. Prostor je trvale rozdělen technicistní lávkou, dělící svět na ovládající a ovládané. A ti se v příběhu často střídají. I další scénické prvky, povětšinou nesoucí více významů, se proměňují ve sledu dramatických situací. Symbolika, v níž je ženství spojováno jednak s přírodou, jednak s vlastí, koresponduje nejen s estetikou 19. století, ale i s vnímáním samotného Smetany. Historických odkazů se nevzdáváme, ale vidíme je současnými divadelními očima. Necháváme v plné síle vyzníť sborové scény, jakou je výše zmíněný sbor chudiny ve druhé obraze, tak i emotivní sborovou scénu „Rozlučte se s domovem“ na začátku druhého dějství. Obě tyto sborové scény jsou nejsilnějšími body díla! V naší inscenaci podtrhujeme téma krize českých elit, což je nejvíce vidět na postavě pražského starosty Voframa Olbramoviče. V klidu svého statku dlouho váhá jet uklidnit rozbouřenou Prahu, věří zrádci, dělá jedno špatné rozhodnutí za druhým, nespravedlivě odsoudí Jíru k smrti. Nakonec krize se vrátí, oznámí, že už poznal vinu, provede rehabilitaci Jíry, a opět se nechá oslavovat jako zastánce práva a pravdy. Dále je tam postava českého kolaboranta s braniborskými okupanty, mladý měšťan Jan Tausendmark (s německým jménem) i když u něj je hlavní motivací k jeho špatným činům neopětovaná láska. Braniboři v Čechách ve svém libretu obsahují některé dramaturgické nesrovnalosti, ale ne nijak větší, než je v operách té doby (myslím světový repertoár) obvyklé.

2. *Prodaná nevěsta* (1866) z roku 2022

Historik Harold Schonberg tvrdí, že „exotičnost české hudební literatury/jazyka nebyla v západním hudebním smýšlení běžná, dokud se neobjevil Smetana.“ Pokud je to pravda, co udělal Smetana v *Prodané nevěstě* jinak, že česká hudba získala univerzální přitažlivost, kterou možná do té doby postrádala?

Svou odpověď bych uvedl slovy, které pronesl Bedřich Smetana na slavnostním banketu Umělecké besedy, velkorysé oslavy spojené se 100. představením *Prodané nevěsty* 5. května 1882. „Prodaná nevěsta – pánové – jest vlastně jen hračka. Já jsem ji skládal ne ze ctižádnosti, nýbrž ze vzdoru, poněvadž se mi po Braniborech vyčítalo, že jsem wagnerián a že bych ani v národním lehčím slohu nic nedovedl. Tu jsem hned běžel k Sabinovi, aby mi udělal libreto, a napsal jsem Prodanou nevěstu dle tehdejšího mého zdání tak, že se jí ani Offenbach nevyrovnal; a hle, ona byla mi příčinou dne tak slavnostního!“ Sám Smetana byl popularitou své první komické opery překvapen a občas jej i mrzelo, že jeho další opery, které považoval z hudebně-dramatického hlediska za dokonalejší, zůstávají v jejím stínu.

Bedřich Smetana a jeho pojetí české hudby bylo od počátku provázáno spory. Jeho odpůrci, převážně z okruhu staročeského křídla považovali za hlavní zdroj české národní hudby lidovou píseň. Česká národní hudba má být především jasným ohlasem národní písně. Smetana tuto cestu striktně odmítal. Byl mu vytýkán komopolitismus, jeho hudba je příliš pod vlivem cizí hudby. Těžká a nesrozumitelná. Tento názor, či spíše odpor provázel Branibory v Čechách, ještě dříve než se opera vůbec dostala na jeviště. K tomu došlo až v roce 1866.

Prodaná nevěsta ve své první verzi z roku 1866 je siengspiel. Hudební čísla jsou spojeny mluvenou prózou, opera je rozdělena do dvou aktů, chybí zde některá hudební čísla a všechny tři tance. Čtvrtá verze díla je tříaktová, tak jak je běžně hrána. V definitivní čtvrté verzi, v souvislosti s plánovaným uvedením *Prodané nevěsty* v Petrohradě nahradil mluvenou prózu orchestrálními převážně secco recitativy. Vzniká tak dokonalá „artistní“ buffa, jedna z nejlepších komických oper světové operní literatury (pro mne osobně hned vedle Rossiniho *Lazebníka sevillského*, Pucciniho jediné operní komedie *Gianni Schicchi*)

Smetana ve své operní tvorbě použil přímou citaci lidové písně pouze jednou což je první zde dvou ukolébavek v opeře *Hubička*. A kromě druhé ukolébavky v této opeře, která je již skladatelovým dílem se nikdy nesnaží lidovou píseň pouze napodobit. K českého výrazu hudby dosahuje přes taneční rytmicko – melodickou stylizaci. *Prodaná nevěsta* obsahuje ve své definitivní verzi dokonce tři tance polku, furiant a skočnou!

Čím je inspirován design vaší inscenace?

Výtvarné řešení naší inscenace vychází z celkové režijní koncepce. Scénografem naší inscenace je Daniel Dvořák, se kterým kontinuálně spolupracuji již 35 let a za tu dobu jsme vytvořili společně více než 70 inscenací. Shrnuto a podtrženo: divadelnost – hravost

– proměnlivost – pohyb – barva – humor – poezie – ironie i laskavost jsou základními východisky a znaky naší inscenace.

A začínáme již od přede hry, doprovázené jevištní akcí. Ještě před svítáním se sejdou mladí lidé, aby si před poutí natřeli vesnici na bílo. Je přece svátek, tak všechno musí vypadat krásně. A musí se to stihnout do svítání. Tato akce nám zároveň demonstruje a exponuje způsob našeho dalšího divadelního vyprávění: vše, co se zde bude dále dít, bude vznikat a proměňovat se před vašimi očima! A hra o sváteční vesnické pouti začíná! Náves je vlastně jevištěm. Je prostorovou expresivně laděnou malbou, která má blíž k lidové tvořivosti, než se na první pohled může někomu zdát. Malovaná bedna na kolečkách na prkenné malované dřevěné podlaze, může být vším, čeho je pro danou scénu právě potřeba. Náves je jevištěm a jeviště je prostorem hry a fantazie! Taneční stylizace přináší pro nás jistou proměnlivost divadelních obrazů a neustálý pohyb, tady využíváme, jakého si pohybového chóru tanečnicků. Stejným způsobem jako Smetana vytvořil pocit českosti svou hudební stylizací, přistoupili jsme i ke stylizaci kostýmní výpravy, kterou vytvořila Sylva Zimula Hanáková. Používáme zde folklorizujících prvků vycházejících z lidových prvků krojů, které jsou ale výsostně divadelně stylizovány. Není to konkrétní region, je to česká vesnice stvořená fantazií pro divadelní jeviště.

Můžete mi říci více o zvláštním významu této opery pro váš soubor a divadlo?

Prodaná nevěsta je nejhranější a nejoblíbenější operou Bedřicha Smetany. V domácím prostředí je považovaná již několika generacemi za tu nejvíce českou národní operou. Proti původnímu záměru skladatele ji byl dodán punc slavnostní nedotknutelnosti. Stála se tím, čím měla být ve skladatelově záměru Libuše. Operou pro slavnostní příležitost. A takovou je i v historii našeho divadla 12. srpna 1919 byla první představením, které zahájilo činnost Národního divadla moravsko-slezského.

3. *Dalibor* (1867) z roku 2023

Jaký máte názor na to, že opera *Dalibor* po své premiéře v té době svým způsobem představovala zradu vůči rozvíjející se tradici české hudby, vzhledem k jejím prvkům odkazujícím na Wagnerovy hudební inovace?

V žádném případě se nejedná o zradu. Je to další koncepční krok v jeho kompoziční operní práci. Vytvořil prokomponované hudební drama, zde se nejvíce vyrovnává s dílem Richarda Wagnera. Asi nejvíce Lohengrinem, možná také Tristanem. Smetana rozhodně nekopíruje, ale je silně inspirován k vytvoření vlastního originálního hudebně-dramatického světa. Je to zase přijatá a přesvědčivým uměleckým činem naplněná umělecká výzva. A ještě jedna zajímavost – je to jediná opera Bedřicha Smetany kde je zobrazena na jevišti smrt. Zraněná Milada umírá před našimi očima Daliborovi v náručí a následně Dalibor je zabit v souboji s Budivojem!

Pro ty, kteří nejsou seznámeni s *Daliborem*, co považujete za jeho nejsilnější hudební okamžik?

Pro mne je to jednoznačně duet Milady a Dalibora ve 3.obraze 2. dějství. Milada přichází v mužském přestrojení za Daliborem do vězení, přináší mu housle, dává se poznat, prosí jej za odpuštění a scéna vyústí ve velmi emotivní vyznání právě poznané vzájemné lásky. Skvěle koncipována rozsáhlá scéna, s několika dramatickými zvraty vrcholící opojným milostným vyznáním – dychtivým duetem.

4. *Dvě vdovy* (1874) z roku 2022

Zdá se, že tato opera prošla mnoha revizemi / zpracováními – která verze bude provedena v Ostravě?Dvě vdovy hrajeme pochopitelně v druhé verzi z roku 1878.To je definitivní autorizovaná verze. Oproti první verzi z roku 1874, zde mluvenou prózu nahradil prokomponovanými recitativy, tak jako ve čtvrté verzi Prodané nevěsty. Přidal dvě epizodní postavy mladých venkovanů Toníka a Lidky, dopsal pro ně tercet s Mumlalem. Docomponoval sborové scény, které dodávají dílu český charakter. A také slavnostnost – slaví se obžínky. Sborové scény operu otvírají i uzavírají. Skladatel rovněž dopsal velké finále 1. dějství se sborovou účastí, ze kterého vystupují i dopsané sólové role Toníka a Lidky. To podtržení českosti prostředí, ve kterém se příběh odehrává navíc nese ještě další hlubší význam. Opera je také jakýmsi obrazem či spíše snem o moderní české elitě. Karolína, Anežka i Ladislav jsou lidé kultivovaní, elegantní, zabezpečení, samostatní i podnikaví - to hlavně Karolína. A řeší (Ladislav a Anežka) otázku, jak být pravdivý ve svých citech i morálně odpovědná k závazkům minulosti. Navíc se zde otvírá silné téma společné všem čtyřem posledním Smetanovým operám – naplnění lásky dvou lidí, ve zralejším věku, kdy již mají něco odžito, prošli si určitou životní etapou a hledají novou cestu, naději, silný a pravdivý vztah, zbavený stínů minulostí.

Proč si myslíte, že byl Smetana tak nadšený myšlenkou komické opery?

Podle mne prioritně nešlo o komickou operu, ale o další umělecký cíl. Libreto mu nabízelo jedinečnou možnost vytvořit něco opravdu jedinečného-konverzační salónní operu. Navíc vysoce artistní. Podtržena v prvním dějství velmi rafinovanými prokomponovanými ansámby, které posouvají děj a zároveň fascinují svou propracovaností, rovněž velkou suverénní muzikalitou. Přinášejí též čistou radost z hudby. Tak jako třeba v Mozartových vrcholných operách. Dvě vdovy jsou jedinečné unikum. Neznám ve světové operní literatuře té doby podobnou salónní konverzační operu! Dvě vdovy si mimo jiné velmi oblíbil Richard Strauss, který je v Praze několikrát viděl. A svým Růžovým kavalírem (Rosenkavalier) po svém a ve vídeňském stylu na Dvě vdovy vlastně něčím navazuje.

5. Koncertní provedení *Libuše* (1871-72, premiéra 1881)

Můžete popsat, co tím Smetana myslel, když nazval *Libuši* "slavnostní operou"?

Opera byla původně zamýšlená jako korunovační protože ale ke korunovaci rakouského císaře [Františka Josefa I.](#) za českého krále na konci [19. století](#) nedošlo, byla poprvé uvedena při slavnostním otevření Národního divadla a poté po [ničivém požáru](#) i při jeho znovuotevření [18. listopadu 1883](#). Smetana a jeho libretista Josef Wenzig koncipovali operu nikoli jako drama ale jako historické tableau. Tři jednání nevytvářejí děj směřující k rozuzlení. Závěrem je naopak velké proroctví Libuše, kdy věští budoucnost českého národa. V hutnosti orchestrálního zvuku může zaslechnout inspirací operní světem pozdního Richarda Wagnera, svět Libuše není nijak vyhoceně dramatický, řeší se zde spíše nerozumění. Není zde záporná postava ani trauma či hříchy z minulosti, Chrudoš pouze ještě správně nechápe...

Jaké poselství tato opera posílá dnešnému českému národu? Dnešním divákům obecně?

Úvodní fanfáry přede hry jsou zároveň fanfáry prezidenta České republiky a v minulosti i prezidenta Československa. Takže to všichni znají. Asi nejvíce a nejsilněji oslovuje a možná i dojímá je závěrečné proroctví vrcholící konečným poselstvím: „Můj drahý národ český neskoná, on neskoná, on pekla hrůzy slavně překoná.“ Libuše je opravdu v první řadě slavnostní akt, a jako takový si její diváci většinou přicházejí do divadla prožít. Samozřejmě emoce při poslechu proroctví stupňují v krizových či zlomových dějinných událostí

V Ostravě se hrála naposledy před 36 lety, takže pochopitelně pouhá dvě exkluzivní uvedení pouze v rámci Smetanovského operního cyklu Ostrava 2024 vyvolává velký divácký zájem.

6. *Hubička* (1876) z roku 2021

Zajímá mě, proč byla tato Smetanova opera ve vašem divadle nastudována tolikrát – dle archivu se jedná o 10 inscenací!

Hubička je po Prodané nevěstě druhou nejhranější operou Bedřich Smetany. Důvodů je několik. V první řadě je to velká melodičnost hudby, která vypráví na první pohled zdánlivě jednoduchý příběh, opět z české vesnice. Tato opera byla jednoznačně přijata obecně i kritikou hned při její premiéře v roce 1876. Některými byla nazývána jako druhá Prodaná nevěsta, což je naprostý nesmysl! Je to opera naprosto rozdílná, s naprosto jinou strukturou a estetikou! Není to číslovaná opera, stavící na buffo komice, ale mistrovský prokomponovaný tvar. Pod zdánlivou jednoduchostí příběhu a jistou lehkostí jeho vyprávění, s jemným humorem se skrývá obrovské citové bohatství, hluboká psychologie. Hudba Hubičky je naplněna vroucím citem. Je to fascinující svět, skýtající daleko více vrstev, než se na první pohled zdá. Další důvod tak častého uvádění Hubičky nejen v našem, ale i ve všech českých divadlech do roku 1989 je také

její zdánlivá provozní jednoduchost. Tato dvouaktová opera není příliš dlouhá, nemá příliš velké sólistické obsazení. Sólistické party na první pohled většinou nepřipadají příliš náročné. (Ale nenechme se tím oklamat!). A tak Hubička v minulosti na dlouhá léta, díky tomu že mnoho zpěváků v Česku tyto role z této opery ovládali. A tak se stala také jakýmsi „jednoduchým“ provozním titulem, který se dal v případě nutnosti bez problému nasadit, třeba jako náhradní představení. Místo svátku všední den. Dnes je situace zcela jiná. My jsme ji přijali jako velkou příležitost podívat se na toto geniální operní dílo s novou sólistickou generací, převážně studující tyto party poprvé, čerstvými očima, bez klišé minulosti. Výzvu s čistým srdcem se dotknout její podstaty. Její psychologie, až existenciálního přesahu, ale i jisté lehkosti a specifického hravého humoru celkového vyprávění To vše Hubička v sobě obsahuje!

Jaké jsou vlastnosti *Hubičky* – jak hudební, tak dramatické – které z ní udělaly určitý „prvek češství“ v období okupace po druhé světové válce?

Takto o Hubičce jsem nikdy neuvažoval a zbytek je odpovězen výše.

7. *Tajemství* (1878) z roku 2017

Znovu pro diváky, kteří nejsou obeznámeni s *Tajemstvím*, jaké vlastnosti má, které ji odlišují od Smetanových dřívějších komických oper, jako jsou *Prodaná nevěsta* a *Hubička*?

Tajemství je bezesporu formálně nejdokonalější Smetanovou operou. Dokonale propracovanou strukturou, představující řadu zajímavých charakterů. Již v předehře této se objeví jeden z ústředních motivů rozpracovaný jako sedmihlasá fuga. A tím dostáváme od skladatele jednoznačnou výzvu. To podstatné je za příběhem. A zároveň také avizuje více vrstevnatý způsob vyprávění. Jsou tady, v jistém kontrastu představeny vztahové peripetie dvou generací, žijících na jednom uvařeném prostoru maloměsta 19.století. A opět se nesmíme nechat zmást na první pohled humornou zápletkou. Ale je nutné přes slupku barvitého mnohdy s humorem podaného vyprávění opět jít k jeho existenciální podstatě. Jak v daném čase a prostoru, ve kterém žijeme, a který nás v mnohém limituje, překonat vlastní ego a nepřijít o poslední možnost nalezení osobního štěstí.

8. *Čertova stěna* (1882) z roku 2014

Můžete nám říct víc o spolupráci Bedřicha Smetany a libretistky Elišky Krásnohorské, se kterou na této opeře spolupracoval, stejně jako na *Hubičce* a *Tajemství*? Myslíte si, že její feministické smýšlení mohl mít vliv na její rukopis v libretech ke Smetanovým operám?

Spolupráce mezi libretistkou a skladatelem na *Hubičce* a *Tajemství* probíhala poměrně bez problémů. S *Čertovou stěnou* to bylo podstatně složitější. Svědectvím o tom přináší

i dochovaná a knižně vydaná korespondence mezi Bedřichem Smetanou a Eliškou Krásnohorskou. Já rozhodně nějaké deklarované feministické smýšlení v libretech Elišky Krásnohorské nenachází. Pravda je že ve dvou operách vytvořila dvě silné ženské charakterem s vlastním názorem a hrdostí. A to je Vendulka v Hubičce, a určitě také Hedvika v Čertově stěně. I když ta tam toho prostoru, navzdory pěvecky náročnému partu tolik nemá. Ale odmítá být manipulována a ke svému rozhodnutí zachránit Voka před zkázou dospívá sama o vlastní vůli přiznanou silou lásky. Ne na něčí pokyn, ale svým svobodným rozhodnutím postupuje velké riziko! Obě ženské postavy vy Tajemství Pana Róza i Blaženka, jsou o poznání pasivnější.